

הערות לפרק: ראשית

1. מנחם אוסישקין, מראשי התנועה הציונית.
  2. קוסטינה, או קסטינה, היום במקום זה נמצא מושב באר-טוביה.
  3. אהרון אהרוןsson, מגלה אם החיטה, לאחר יותר ממנהיגי "נילוי".
  4. בוריס שץ, מייסד "בצלאל".
  5. פנחס רוטנברג, מהפכן רוסי, לימים ממנהיגי היישוב ומקיים רשות החשמל בא"י.
  6. חיים ארלווזרוב, מנהיג בארץ ישראל. אבא לימד עברית את אביו שאל ארלווזרוב.
  7. השם מריה היה נדיר בין יהודים.
  8. תחום המושב - איזור של ערים ברוסיה שرك בהן הרשות היהודים לנור בזמן הצארים. באזוריים האחרים של רוסיה לא ניתן ליהודים להתגורר.
  9. בשנים האחרונות התחلت תהות, למה יצא דוקא אז, בחורף, במזג אוויר קשה, ואיתם תינוק בן 4 חדשין?
- התשובה כנראה בקונגרס הציוני הששי ב-1903, הקונגרס בו נפלה ההחלטה על חיבור הצעת אונגנדה כמקלט ליudeים,ומי שהתנגד לכך, ודבק בציון, צריך להוכיח זאת הלכה למעשה. וכך עשו.
10. המועד כנראה סוף 1906 תחילת 1907.
  11. מרכבה של שני סוסים עם גג מתכפל, עגול.
  12. כך נקראו לו. שמו מחו"ל: מרגליות קלורייסקי. היישוב מרגליות נקרא על שמו. קלורייסקי עלה לארץ ב-1895 - אחרי שלמד אגרונומיה בצרפת ושימש מורה ומדריך במקוה ישראל. אחרי זמן נשלח לשמר הירדן לתפקיד אגרונום ופקיד יק"א. פעל בגליל התחתון ומשם עבר לנחל את מושבות יק"א בגליל העליון. מפעולותיו הראשונות בגליל - פיטר את השומרים אנשי קאמל בק השיעי ובמקרים מסר את השמירה לצירקסים מן הגלן. פועלה שנייה - הבאת שני מורים, מחליף לוילקומייך ומנהל לבית הספר במטולה.
  13. יק"א החברה ליישוב ארץ ישראל, שהמשיכה את פועלו של רוטשילד.
  14. שמותיה של בנת קלורייסקי - לפי המקומות בהן פעל אביה. דבורה נולדה בגליל התחתון, ירדנה - במשמר הירדן וחרמונה העיירה בגליל העליון, מול חרמון.
  15. דלייקה - אדמות כנרת והר-כנרת.
  16. קפא"י - קופת פועל אי"י.
  17. בראשיות במטולה מצאתי כאלו לא יכולנו לעלות למטולה בחורף בגליל הbez. אין זה נכון. הייתה אפשרות להגעה דרך צידון.
  18. אחרי שעברנו למטולה קיבל את הבית המורה טורקנץ סבה של נתיבת בן-יהודה .
  19. את הכבשים קנה אבא מהאייר ישעה לוי שהיה לו אחד מעדרי הכבשים הגדולים במטולה. נקנו כעשרה כבשים וטליהם.